

Šiame numeryje:

Kaip su tais meno šuoliais ir „laiptais“?

Kodėl mes šokame?

Romo Viesulo suprojektuotas Vatikano pašto ženklas.

Jolitos Kavaliūnaitės apsakymas „Patį gražiausia moteris“.

A.a. rašytojas ir knygų leidėjas Stepas Zobarskas.

Vytauto Pluko eilėraščiai.

Lietuviai dailininkai Freiburge 1945–1950 metais — paroda Illinois universiteto galerijoje, Chicagoje.

Chicagos teatruose.

Nauji leidiniai.

Kertinė Parašė

Kaip su tais meno

šuoliais ir „laiptais“?

Jau prieš 15 metų E. A. McCormick (*Books Abroad*, 1969 vasara) svarstė Alain Robbe-Grillet knygą *Naujasis romanas* straipsnyje „Europos romano perspektyvos“. Ypač ten buvo keliami mintis, kad literatūra progresuoja kažkokiais šuoliais. Susidaro lyg nauji „laiptai“ — pakopos, kurias pastato atsinaujinimai ir kiekvienas toks laiptas vedą į ką nors tikrai naujo. Tokiu laiptu 19 šimtmečių, pavyzdžiui, būtų Flaubert, kuris parašė visai kitokį savo laikmečiui romaną. Proust'as vėliau pastatė kitą laiptą, po to Joyce, Gide, Kafka, Sartre, Camus, Beckett, Sarraute, Claude Simon.

Vieną žodžiu, šiandien vyksta nemaža pasikeitimų literatūroje ir senieji standartai, kaip nuoseklumas fabuloje ir vienišioji charakteriai, keičiasi. Bet kaip tai suprasti? Kas atsitiko? Poezija tapo hermetiška, abstrakti. Naujausiose dramose nėra T.V. pabaigos, mazgų išrišimo. Muzika pasikeitė. O prancūzai ir kiti (vokiečiai, italai, čekai) vis ateina ir ateina su naujaisiais atradimais romane. Kai kurie mūsų rašytojai, kurie seka šiomis naujovėmis, įvairiai mėgina tas naujoves nedrąsiai įvesti į savo kūrinis, jas suprasdami mūsiškiams.

Tuo tarpu Vakarų literatūra įneša dar naujesnių „laiptų“. Ir kaip mums juos pasivyti? Pristatę aukščiau minėtus „laiptus“, McCormick sako, kad tolimesnė nauja forma atrodys daugiau ar mažiau lyg jokia forma („absence of any form at all“). Pripažįsta, kad toks ekstremizmas rodo tūnantią jėgą romane. Džiaugiasi įvairiomis galimybėmis. Mato romano žydėjimo tąsą. Jis klausia net, kas ateis po „naujojo romano“. Ar jau daugiau nebus naujų „laiptų“?

Nėra abejonės, kad jų bus ir tik bereikia laukti. O kas mums belieka? Kur mes esame? Ar mes stovim ant Flaubert'o ar Proust'o laipto? Ar pasirinkime tolimesnį laukiantį laiptą? O gal lipsime žemiau? Viena gal turėtume įsidėmėti: turėtume bent būti gerai informuoti ir nuodugnai žinoti, kas ant kiekvienos pakopos sukruta. Gerai pastudijuoti Joyce, Gide, Kafka, Sartre, Simon ir kitus. Gal panašiai kaip šiais laikais firmos ir valstybės, nežinančios naujausios kompiuterių technologijos, irkiuojamos į atsilikusias? Keisčiausia tik, kad tapyboje ir poezijoje visai nesame atsilikę. Čia tai tikrai stovime ant aukšto „laipto“.

P. Melnikas

Kodėl mes šokame?

Tautinių šokių džiaugsmas

RŪTA JAUTOKIENĖ

Pastaruoju metu pasižvalę po lietuvišką spaudą, beveik kiekvieną dieną randame iš-tisius aprašymus, liečiančius šios vasaros aktualiausias temą — Septintąją tautinių šokių šventę. Vienas straipsnis ragina be išimties visus lietuvius vykti į Clevelandą, kitas pateikia siūlymus, kaip kaupti kapitalą, trečias aprašo šokėjus ir jų vadovus, dar kitas skelbia naujai susidariusio ar pasikeitusio komiteto sudėtį, bet dar neteko pastebėti užuominų, kokią džiaugsmą jautia patys šokėjai ir kodėl jie šoka. Perskaitę įvairius aprašymus, apžiūrėję nuotraukas iš visų pusių, gerimės savo veikla, ne užmiršdami tos pačios idėjos bendraminčių numesti žodelį, kritikuojantį šio mūsų veikimo užmojus ar gaires. O kas čia tokio, kad taip pasielgiame? Juk už viską svarbiausia, kad dar skaitome ir domimės sava-ja spauda: tai įrodo, kad lietuviškumo liepsnelė dar tebe-dega stipriai mūsų širdyse, įdiegdama entuziazmo ki-birkstėlę, kuri skatina mus ir toliau nenuilstamai darbuotis tautinio šokio meno tikslams.

Malonu, kad turiu progos su *Draugo* skaitytojais pasi-dalinti keliomis mintimis: ką pati matau savo akimis ir jau-čiu kaip šokėja ir ką jaučia kiti šokėjai, besiruošij keliuonį į Clevelando koliziją.

Vieną dieną, bevažiudama į Marquette Parko lituanis-tinės mokyklos pamokas, pa-galvoju, kad, ruošiant šį straipsnį, būty idomu su-zinoti, ką galvoja patys mokiniai apie tautinius šokius. Juk jie bus vieni iš dalyvių šioje tautinių šokių šventėje. Atėjus į šios mokyklos aštuntą skyrių, vietoj reguliarios pamokos pa-prašiau mokinius, kad maž-daug per dešimt minučių trumpai, bet aiškiai ir nuosirdžiai pa-rašytų, kodėl jie šoka tau-tinius šokius ir kokią džiaugs-mą jiems teikia tautiniai šokiai. Nieko nelaukę bei nie-ko nesakę, visi ėmėsi darbo. Grįžus namo, perskaiciau jų mintis, ir pagalvoju, nu-

tariau, kad būtinai įjungsiu jų pasisakymus į šį straipsnį.

Štai ką galvoja Marquette Parko lituanistinės mokyklos aštuntojo skyriaus trylikame-čiai mokiniai apie mūsų šokius: *Judita* — Man patinka šokti tautinius šokius, nes šventėse parodau visam pasauliui, jog nesvarbu, kad Lietuva yra maža valstybė. Nors ji dabar pavergta, bet vis dar gyvuoja. *Laura* — Tik mano tėvelis yra lietuvis. Kai aš šoku, tegul visi žino, kad myliu Lietuvą. Mano močiutė man vis dainuodavo lietuviš-kas dainas ir pasakodavo, kaip jie savo tėviškėje šok-davo. Kai dabar išgirstu muziką, pradėdau šokti ir mane užlieja džiaugsmas. *Robertas* — Man patinka būti su savo draugais. Aš būnu išdidus, kai atsimeinu šokį. Garbė mokėti šokti. *Vaiva* — Kai šoku, jau-čiuosi esanti arti prie Lietuvos. Jaučiuosi išdidai, iš-mokus tautinį šokį. Tiek daug ratelių tautinių šokių šventėje šoka taktu, o tu esi viena iš jų šokėjų... tada taip malonu, kad esi lietuvaite! *Bronius* — Tau-tiniai šokiai išreiškia mūsų nuotaiką: jei linksma, šokame polką, jei nuliūdę — lėtą šokį. Vaikai būna laimingi. Aš vi-suomet šoksiu ir visuomet my-lėsiu šokius. *Jarutė* — Man ne-svarbu, kokią tautinį šokį šoku, nes man visi šokiai patinka. Čia berniukai ir mergaitės linksmai praleidžia laiką lietu-viškame ratelyje. *Tauras* — Mes, šios mokyklos mokiniai, besokdami parodome rusams, kad jiems nepasiduosime.

Tos pačios savaitės šešta-dienį man jau iš anksto buvo aišku, ką specialaus turiu at-laukti Chicago Aukštesniojoje lituanistinės mokykloje. Pir-moji pamoka — aštuntoje kla-sėje. O kaip aštuntokai nuste-bo, kai paprašiau parašyti šia temą. Bet dar kartą pa-prašius, rašė nieko daugiau nesakydami. Taip beieidama iš pamokos į pamoką, susidū-riau su mokinių pareikštomis reakcijomis: „Jūs nesate tau-tinių šokių mokytoja. Kodėl reikia mums apie tai rašyti? Ar gausime už tai pažymį?“

Atsimenu savo gyvenimo patį gražiausią dalyką — mano pirmąjį matytą šokių šventę, o tas figūras ir dabar prisimenu. Tada norėjau bėgti į areną ir šokti su visais šokėjais kartu. Mama sakė, kad dar per mažą, turiu pa-laukti. Kai grįžau namo, tuoj užsivilkau ilgą sijoną, mama turėjo uždėti tautinių šokių plokštelę, ir šoku ilgai, ilgai... Nuo vaikų darželio iki aštun-tos klasės šoku. Kuolčiau, juo daugiau myliu mūsų šokius.

— Nuo senų laikų mano tė-velis ir mamytė šoka tau-tinius šokius. Aš irgi noriu šokti. Juk aš esu jų šaka. Ma-tau didelį skirtumą tarp populiarių ir lietuviškų šokių. Reptacijose sutinku daug įdo-



Chicagos Aukštesniosios lituanistikos mokyklos šokių šventėje, su mokytoja Nijole Pupiene. Šokėjų grupė, besiruošijanti dalyvauti Septintojoje. Nuotrauka Gintaro Placio.

Mes šokame ne šios mokyklos grupėje, bet kitur". Atsakiau, kad toks rašymas nieko regu-liariai pamokai nepakenks, nesvarbu kokiam grupei priklausote, bet labai svarbu, kad šokate, o dėl pažymio — dar pagalvosiu. Na, ir įkibo visi be išimties rašyti: dėstė mintis ilgiau negu leidau ir simbolizuojančių jaunuolių jausmus, išlietus ant balto po-pieriaus. Štai ištraukos iš jų pasisakymų:

— Atsimenu savo gyvenimo patį gražiausią dalyką — mano pirmąjį matytą šokių šventę, o tas figūras ir dabar prisimenu. Tada norėjau bėgti į areną ir šokti su visais šokėjais kartu. Mama sakė, kad dar per mažą, turiu pa-laukti. Kai grįžau namo, tuoj užsivilkau ilgą sijoną, mama turėjo uždėti tautinių šokių plokštelę, ir šoku ilgai, ilgai... Nuo vaikų darželio iki aštun-tos klasės šoku. Kuolčiau, juo daugiau myliu mūsų šokius.

— Nuo senų laikų mano tė-velis ir mamytė šoka tau-tinius šokius. Aš irgi noriu šokti. Juk aš esu jų šaka. Ma-tau didelį skirtumą tarp populiarių ir lietuviškų šokių. Reptacijose sutinku daug įdo-

mių berniukų. Mano partneris geras šokėjas — gražus lietuvis.

— Pakeičiau nuomonę apie lietuvių, atsidūręs didelėje arenoj. Man anksčiau nepa-tiko tautiniai šokiai ir man buvo nesvarbu, kas esu. Du tūkstančiai šokėjų ir penkis kartus daugiau žiūrovų — Šeštąją tautinių šokių šventę pakeitė mane. Po ketverių metų šoksiu su dideliu noru ir entuziazmu.

— Nenoriu priklausyti jokiai organizacijai. Tėvai mane ten nuveža. Ten man ne-smagu. Bet tautiniai šokiai man už viską svarbiausi. Man jie niekuomet nenusibosta.

— Amerikoj kalbą ir tra-dicijas sunku išlaikyti, bet jei mes, vaikai, kalbėsime ir dai-nuosime lietuviškai ir šoksime šokius, nebijosime užsi-vilkti tautinius drabužius — tada vyresnieji gyvens be rū-pesčių. Aš šoku tokioje gru-pėje, kurioje yra šokėjų, nemo-kančių kalbėti lietuviškai. Esu laiminga, kad galiu jiems papasakoti apie Lietuvą, ką iš-mokstu Chicago Aukštesnio-joje lituanistikos mokykloje.

— Tautiniai šokiai yra ver-tinga forma mūsų kultūros. Šių dienų lietuvis, besok-damas tautinius šokius, aiš-kliai parodo savo ryšį su au-

laikų kaimo lietuviais, kurie šoko ne iš pareigos, bet pasi-linksiminimui. Susirinkę kaimo aikštėje, dainuodavo ir šokdavo iš visos širdies — jie ne tėvus linksmindavo, bet patys save. Ar neturėtų ir šių dienų modernus lietuvių jau-nimas savo susibūrimuose pašokti tautinius šokius iš gryno noro, tik savo malonu-mui, o ne susirinkusiems tė-vams, kaip dabar daroma.

— Vieną kartą, pabaigus šokti Malūną, žmonės atsi-stojo ir mums plojo. Man kojos sudrebėjo iš laimės, kad niekas nepastebėjo mūsų klai-dų...

— Tik vienas Dievas viską mato. Dievas irgi yra dėkingas mums lietuviams už mūsų šokių grožį.

— Kai lankiausi okupuotoje Lietuvoje, profesionalai mums turistams šoko tautinius šokius. Niekur nemačiau, kad anas jaunimas šoktų savo pasilinksminimui. Jei jie dabar to nedaro Lietuvoje, mums amerikiečiams čia Amerikoje sunkiau išlaikyti šią tradiciją. Mūsų pareiga kuol daugiau šokti ir dai-nuoti, mylėti ir gerbti šokį ir dainą.

— Šokiai yra kaip idomos pasakys, kurios parodo seno-vės žmonių darbus. Jei mokė-sime tautinius šokius — tai jausime mūsų prosenelių gyvenimą. Tai mūsų garsio-sios istorijos dalis. Kai šoku, rodau tautosaką. Geras pašo-kimas — geras kultūros pa-demonstravimas.

— Besokdama visiems paro-dau, kad esu lietuvaite. Man taip malonu, kai šoku prie-minia. Žmonės į mane žiūrė-dami tikriausiai galvoja: „Kokia ji gera lietuvaite!“ Džiaugiuosi ir aš savimi — džiaugiuosi, kad gimiau lietu-vaite!

— Tautiniai šokiai man teikia džiaugsmą, lietuviška muzika padaro mane lai-mingą. Jos klausantis taip lengva šokti, kojos pačios kyla i viršų, o mane pačią tada apima laimė.

— Esu laimingas, nes galiu šokti kokius tik noriu tau-tinius šokius: manęs niekas nekontroliuoja ir neseka (tik mokytojos reikia klausyti).

(Nukelta į 2 psl.)



Marquette Parko, Chicagoje, lituanistinės mokyklos tautinių šokių grupė, dalyvausianti Septintojoje šokių šventėje. Prieky sėdi: tautinių šokių mokytoja Renata Variakojytė, mokyklos vedėja Bronė Prapu-

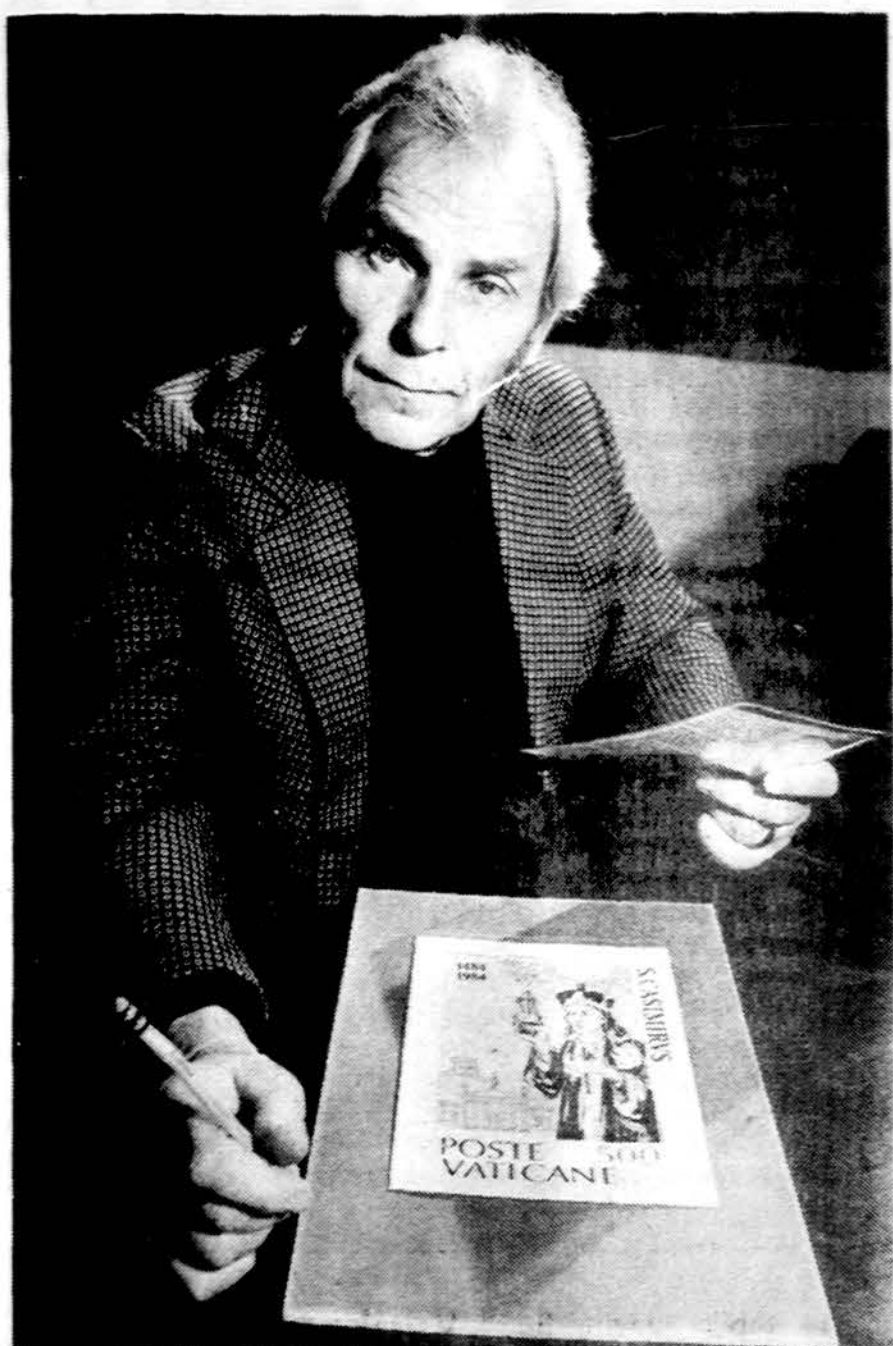
Romo Viesulo suprojektuotas Vatikano pašto ženklas

BRONIUS VAŠKAITIS

Sv. Kazimiero 500 metų mirties sukaktuvių komitetas, savo veiklą pradėjęs 1981 metų pabaigoje, šalia daugelio kitų darbų buvo užsimojęs įtaigauti Vatikaną, kad šis išleistų šv. Kazimiero jubiliejinį pašto ženklą. Išsiaiškinti įvairius reikalus 1982 m. gruodžio mėnesį Romon buvo pasiųstas kun. Viktoras Dabušis, komiteto finansinių reikalų tvarkytojas. Jam pavyko gauti audienciją pas arkivyskupą Paulių Marcinkų, Vatikano pašto ženklų projektų aprobavimo komisijos pirmininką. Teirautasi apie galimybes mūsiškio ženklą išleisti. Arkivyskupas Marcinkus šiam reikalui parodė reikiamą dėmesį. Jis, analizuodamas prieš 25 metus Vatikano išleistą dail. Vytauto K. Jonyno pašto ženklą, davė net kelis praktiškus pasiūlymus ir veik užtikrino, kad, jei bus pateiktas tinkamas projektas, jis kardinolų komisijos bus aprobuotas, ir Vatikanas memorialinį šv. Kazimiero ženklą išleis. Tik prašė, kad projektas būtų atsiųstas maždaug 12 mėnesių prieš kazimierinių metų pradžią.

Šia proga norisi pastebėti, kad dail. Jonyno suprojektuotą pašto ženklą buvo užimota išleisti 1958 metais, minint šv. Kazimiero 500 metų gimimo sukaktį. Atrodo, jam kelią pastoję lenkų Kazimiera Dabrowska, kurios projektas buvo priimtas, o Jonyno suprojektuotas buvo išleistas kitais metais. Mat tada Vatikane vyravo visai kitokios nuotaikos, negu dabar. Jonynas vis tiek buvo pirmas lietuvis, šiuo reikalu praveręs Vatikano duris.

Pasiūskėjus, kad projekto paruošimui turima labai nedaug laiko, reikėjo skubiai veikti. Šv. Kazimiero sukaktuvių komiteto pirmininkas Vytautas Volertas Naujų metų išvakarėse kontaktavo dail.



Dail. Romas Viesulas su Vatikano pašto ženklo projektu.

Romą Viesulą, Temple universiteto Philadelphiaje profesorius, ir prašė, kad jis paruoštų ženklui projektą. Viesulas užmojui nerodė didelio entuziazmo. Prašė duoti laiko apsispręsti. Slinko savaitę po savaitės be atsakymo. Komiteto žmonės pradėjo jaudintis.

Vėliau paaiškėjo, kad dailiui būta net kelios priežastys. Pirmą, Viesulas tuo metu buvo labai užsiėmęs knygos *Teleforas Valius* rašymu. Antra, Viesulą kiek baugino, kad į mažą popieriaus skiautėlę, kaip sukaktuvių komitetas pageidavo, tektų įsprausti šv. Kazimierą, Vilniaus katedrą, Gedimino pilį,

kelis žodžius bei skaitlines, išlaikant reikiamą proporciją. Trečia, jis žinojo, kad projekto patvirtinimui Vatikane galimybės yra labai ribotos, nes Romoje ir aplamai Italijoje yra apščių gerų dailininkų. Daugiausia šios rūšies darbus jie ir atlieka. Todėl Viesulas negalėjo būti tikras, kad, sugaivus nemažai brangaus laiko ir idėjų daug darbo, jo projektas bus komisijos priimtas.

Pagaliau po kelių skambinimų ir Viesulo žmonai stipriai jį spaudžiant, gautas teigiamas atsakymas. Dailininkas tuojau puolė studijuoti Vatikano pašto ženklus (Nukelta į 3 psl.)

Kodėl mes

šokame?

(Atkelta iš 1 psl.)

kaip daro komunistai Lietuvoje. Jie nemėgsta mūsų šokėjų, nes mes esame geri lietuviai.

— Aš nesidomiu tautiniais šokiais. Pati esu šokusi mokyklos grupėje, nes reikėjo būtinai šokti. Man patinka žiūrėti į kitus šokėjus, bet šokti neturiu noro.

— Mano tėveliai džiaugiasi, kad bendrauju su lietuviais. Kol galėsiu, tol šoksiu. Kai aš būsiu mama, džiaugsiusi matydama besokančius savo vaikus. Aš būsiu tokia kaip mano mamytė ir tėvelis.

— Besokdami paisydkaime ir prisijuokime. Dalis šio išdėkavimo — greiti tautiniai šokiai. Greitai važiuosime į tautinių šokių šventę. Negaliu sulaukti šios dienos.

— Mano draugė amerikietė juokėsi iš mano tautinių rūbų. Aš jai bandžiau išaiškinti jų grožį. Ji neklausė manęs ir vis tiek juokėsi. Man nesvarbu, nes draugų galiu turėti daug, bet lietuvių — tik vieną.

— Pykau ant tėvų, kai buvau mažas, nes jie mane vilkė į šokių tautiniais šokiais. Dabar esu didelis, šešiolikos metų, ir kitaip galvoju. Būtų liūdna, jei negalėčiau šokti. Laimingas, kad gyvenu Chicagoje, kur yra daug lietuvių. Čia nėra bėdos, jei nori šokti.

— Esu dėkingas savo draugams, prikalbinusiems mane įsijungti į tautinių šokių grupę. Mano draugas amerikietis irgi norėtų būti lietuvis, nes tada galėtų šokti toje pačioje grupėje. Matau, kad aš turiu tai, ko nešokdamas žmogus neturi.

— Užsivilkęs tautinius drabužius, jaučiuosi pasipuošęs. Pradedu galvoti apie mūsų rūbų grožį. Mergaitė drabužiai gražesni negu berniukų. Mums vyrams malonu šokti su lietuviškomis: jos gražios, mums mergaitės. Aš noriu, kad mano vaikai mokėtų dainuoti lietuviškai ir šokti tautinius šokius. Mano žmona bus tik lietuviutė.

— Šoku iš meilės. Kai į



Lėtinio šokėjos ir šokėjų. Viduryje stovi mokytoja Nijolė Pupienė.

Nuotrauka A. Pupiaus

mane visi žiūri, man sunku paašškinti tą jausmą. Niekas negalėtų taip nuširdžiai šokti kaip lietuviai. Pirmą reikią milti Lietuvą, o per ją — šokius. Man lengva suprasti tautinių šokių meilę, nes esu lietuvis. Mūsų tautiniai šokiai yra gražiausi pasaulyje, ir esu laimingas, nes turiu papročius ir kultūrą.

Toliau parašysiu, kokius išpučius išgyvenu aš pati, besokdama veteranų grupėje „Lėtinės“. Iš pradžių maniau, kad būtų įdomu, jei suaugę šokėjai pasisakytų raštu, kaip ir mokiniai, apie mūsų šokių reikšmę. Bet vėliau nusprendžiau to nedaryti, nes pirmą — jie galbūt tai visa būtų pavertę grynu juoku, o antra — manau, kad mano tikslas, rašant šį straipsnį, perteikti veteranų šokių pulsą apie tautinių šokių reikšmę. Juk ir aš būnu jų tarpe ir šokio meilę išgyvenu ne aš viena, bet kartu su mokytoja Nijole Pupiene ir kitais 37 šokėjais. Jei nebūtų džiaugsmo, ar būtų įmanoma priversti suaugusius žmones, kad, susirinkę Chicagoje Jau-nimo centre, trepsėtų daugiau dviejų valandų. Nors kai kurių šokių galvas puošia žilas plaukas, bet vis tiek mokosi teisingai apsisukti, daug kartų kartojta tą pačią šokio dalį ir bando prisiminti tolimesnę šokio eigą. Dažnai, atskubėję į repetitijas tiesiai iš darbo, užmiršta net nusiimti kaklaraistą. Bet po smarkesnio su-

šokimo ir švarkas, ir liemenė, ir kaklaraistis atsiduria kampe ant kėdės. Mūsų „Lėtinės“ idomus, nes jam priklauso įvairių profesijų žmonės: chemikai, inžinieriai, buhalteriai, profesoriai, lakūnai, matematikai, dantistai, mokytojai, biologai ir kiti. Prateitą šokių šventę turėjome vieną šokėją medicinos daktarą. Šį kartą jis nešoka, bet jo vietą užima būsima gydytoja.

Mūsų mokytoja laikosi griežtos tvarkos: „Negali atvykti į repetitiją, pranešk man“. Reikia net ir priežastį pasakyti! Šokame daugiau valandos, dešimt minučių pertrauka ir vėl atgal prie darbo. Elgiames kartais kaip mazi vaikai. Padarę klaidą ar užmiršę tolimesnę šokio dalį, sukeliname, besiteisindami vienas kitam, tokių garų triukšmą, kad vargšės Nijolės balsas būna nuslopintas mūsų besaukiančių garsų. Kai susigėstame, nutylame. Smagu toliau šokti — mūsų šokiai smagu. Sustoję eilėmis, siūbuodami rankomis, įsijungiam į šokio „Karklai“ ritmą, ir tada muzika tampa nereikalinga, nes iš šokių lūpų veržiasi: „Ant kalno karklai siubavo...“

Ar mes, veteranai, tokie negabūs? Jau tris mėnesius mokomės šokti „Karklais“. Po dviejų savaičių ir vėl viskas nuo pradžios. Šokis trumpas, bet jo penkios dalys visai išraištingos. Susipažinimas —

nesunkus, tik sveikinamės ir sveikinamės; Kiaurai — be-ljudamos per vyrų padarytus vartus, stengiamės įtraukti orą, kad kur nors neįstrigtume; per Sudūrimą mokytoja vis primena, kad nemes-tumėm kojų į viršų per aukštai, nes, sako, negražiai atrodo; Našlelis — smagiausia šokio dalis, nes tik sukamės ir sukamės; Vainikėlis — jau greitesnis ir vikresnis, o kai šokio gale iškeliamės rankas į viršų, visai neįsėjami, chorū garsiai sušunkame „valio!“

„Lėtinės“ įsisteigė prieš dvyliką metų. Daugiau kaip pusė šokėjų šoks trečią kartą šokių šventėje. Pirmą kartą šoko tėvai kaip veteranai, dukrelės ir sūneliai — vaikų grupėje, o dabar tėvai vėl veteranai, bet jų vaikai jau studentai. Atteityje gal ir tėvai, ir vaikai bus veteranai. „Lėtinio“ šokėjus daugiausia sudaro vedusios poros, bet yra mergelių ir bernelių. Šios grupės šokėjai džiaugiasi, kad gali išreikšti šokių meilę, priklausdami „Lėtinui“.

Kodėl vaikai, jaunieji, studentai ir veteranai šoka tautinius šokius? Į šį klausimą tiesiogiai atsakė viena Chicago Aukštesniosios li-tuanistikos mokyklos mokinė, kuri eliotai išreiškė mūsų visų mintis, sakydama:

Per tautinius šokius ir per mus — Lietuvybė nebus dar ilgas metus!

Jolita Kavaliūnaitė

Pati gražiausia moteris

— Nebeturiu apetito, — skundžiasi Samana visiems, kuriuos susitinka, grįždama ankstyvą rytą iš valgyklinio barakelio.

— Dingo apetitas, — pabrėždama kartoją bičiuliams stovyklautojams, nesulaukdama atitinkamos užuojautos ir nesuprasdama jų tokio griozdiško ne-jautrumo šiam dramatiškam įvykiui.

Jau kelinta diena Samana nevalgo — ar, tiksliau pasakius, mažiau valgo. Kad ir kaip sąžiningai eina valgyklon pusryčiams, pietums, pavakariams, vakarienei ir kartais net ir naktiepičiams, retai kada jai užteina noras įsipilti antrą dubenėlį šeiminiųkų paruoštos taip jos mėgstamos šaltų barščų sriubos ar įsidėti antrą porciją riebių spurgelių padaže paskendusių kugelių kvadratėlių. O apsiriboti valgiu tik tris ar keturis kartus per dieną jau seniai Samanai netekdavo.

Samanos akys slybia ašara. Taip pasiilgus ji Vincuko. Jis ją suprastų, užjaustų, paragintų valgyti. Prisimena Vincuko plačią, rimtą kaktą ir tas dvi vos žiūrimas raukšlėles, kurios susiformuodavo, kai jis į ją žiūrėdamas kupinu rūpestio žvilgsniu sakydavo: „Valgyk, Samanėle, valgyk“.

Susipažino jie per jaunimo suvaziavimo atidarymo iškilmės. O paskui šalia viena kito sėdėdavo per visas paskaitas. Atsisveikinimo vakarą, orkestrui grojant agresyviu tango ir širdį apspaldinančius valsus, Vincukas Samanai šnibzdėjo magiškai užburiančius žodžius: „Šoku su patia gražiausia moterimi“.

Ir pradėjo jie kas savaitę susitikinėti. Penktadieniais, penktą valandą po pietų, Vincukas pasitikdavo ją po darbo. Sėdavo ji į jo puikų automobilį, ir abu, sma-

giai šnekučiuodamiesi, važiuodavo į maisto krautuves. O ko jie ten neradavo! — šviežios dar šiltos ir vos iš krosnies išimtos ir į baltus popierinius krepšius sudėtos itališkos duonos, stambiai supjaustytos, rainai bėgančios riebaliniais takeliais steikinės mėsos, didelių baltais lukštais svogūnų, plonais išilgiais gabalais supjaustytų rūkytų lašišų, įvairiausių importuotų karvės ir ožkos pieno sūrių, kelių rūšių įvairių dydžių ir formų salotų lapų, o vasaros pradžioje dar ir raudonai nusipusius išpampusių žemuogių, prie kurių nusipirkdavo šviežios plakimui grietinėlės indėlių.

Sugrįžę iš krautuvių, paruošdavo maistą, kurį išdėstydavo ant didelio stalo, papuošto lininėmis po lėkštelėmis padėtomis staltiesėmis ir priderintom kvadratinėm servetėlėm. Vincukas, vis pakartotinai dėdamas dideles porcijas Samanos lėkštėn, ragindavo ją valgyti sakydamas: „Valgyk, Samanėle, valgyk“.

Sužieduotųjų laikotarpis tęsėsi šešis mėnesius. Ir nejučiomis Samana vis rie-bėjo ir rie-bėjo. O vestuvių dieną ji pajuto, kad prieš kelis mėnesius užsakyta ilga meginiais papuošta sutuoktųjų suknėlė lyg kiek veržia. „Vanduo“, pagalvojo ji, „išpūtė mane vanduo“. O Vincukas po iškilmingų trijų kunigų atliktų vedybinių apeigų, išdidžiai ją veddamas baltu medžiaginiu taku, triumfališkai šnibzdėjo: „Vedžiau patią gražiausią moterį“.

Po vestuvių jaunavedžiai išskrido į Miami uostą. Ten jiedu įsėdė į puikų norvegų pramoginį laivą ir dvi savaites plaukė mėlynai žalsva Karibų jūra, kur laikas nuo laiko iškildavo, lyg miržas, įvairiomis spalvingomis tropinėmis gelėmis išsagstyta sala. Pagaliau, laivui



E. Kulvietis

Virtuvėje (apie 1923 m.)

iplaukus į uostą, mažesniu laivuku pasiekė krantą, ryžtingai apsiginklavę foto aparatu, pasileisdavo miniatiūrinių dydžių salų sostinių siauromis gatvelėmis. Atradę restoranėlį, džiaugsmingai atsidusdami sėdavo prie stalo. Čia padavėjos, apsiuosiusios gyvų spalvų prijuostelėmis, lėtai žingsniuodamos nešdavo jiems įvairių salų gamybos gėrybių. Pirmiausia patiekdavo su romu paruoštą ir metų šakele papuoštą vaisių gėrimą, o paskui su kaprais nuręgtintos vėžių sriubos, pomidorų ir svogūnelių padažą išvirtos žuvies, pupelėmis išsagstytą ryžių ir pailgais gabalais supjaustytą ananasų.

Vasaros pabaigoje leidosi Samana į krautuves pirkti naujų rudeninių drabužių. Besimatuodama pastebėjo, jog jai geriau tinka didesnis dydis. Ir aiškino pati sau: „Mat šio rudens mados kitaip pasitės, turi kristi švelniau, laisviau“. O namie, naujas suknėles bemodeliuojant,

Vincukas vis kartojė: „Gražios, labai gražios, nes jas dėvi pati gražiausia moteris“.

Tą rudenį Samana, aktyvi visuomenininkė, gyvai įsijungė į kolonijos bendruomeninį gyvenimą. Pareigingai lankė ba-lus, vestuves, krikštynas, mergvakarius. Juose sumanių ir darbėčių šeiminiųkų patraukliai paruošti stalai traukė traukė Samaną. Ir ko ten nebūdavo: įvairių dešrų ir sūrių sumuštinių, papuoštų išraižytomis žievėmis agurkų skiltelėmis ir meniškai nuskulpuotomis ridikėlių rožytėmis, šokoladiniais ir sviestiniiais kremais aptepti napoleonai, duoniniai ir morkiniai pyragai su riešutų trupinėliais ir smulkiais cukraus milteliais apibarstyti visokių formų krustai. O Vincukas, sąžiningai eidamas riteriškas savo pareigas, sėdėdamas Samanos kairėje, vis ragindavo: „Valgyk, Samanėle, valgyk“.

Netrukus pradėjo pasirodyti šių įvykių jam žintojų — korespondentų ir fotografų

reportažai ir fotografijos spaudoje. Juose, kaip ir pridera svarbias pareigas einančiam asmeniui, ypač ryškiai figūruodavo Samana. Atėjus paštui, ji nekantriai versdavo laikraščio lapus ir suradusi savo fotografiją kolonijos kronikos puslapiuose, atidžiai žiūrėdavo į didėjančių proporcijų figūrą. „Fotografija storina, uždeda bent keliolika svarų“, aiškindavosi sau Samana. O Vincukas, kaip ir visada, vis kartodavo: „Čia nufotografuota pati gražiausia moteris“.

Per pavasario atostogas pirmų vedybinių sukaktuvių proga jiedu nuvyko į Cincinnati aplankyti Vincuko tėvus. Bučiudama savo uošvę, Samana nustebė, kaip ši prieš metus matyta tankinių proporcijų moteris visai priimtina ir net kažkaip gražiai atrodo. Prieš metus riebus veidas skandino giliai įsėgtas jos mažas blizgancias akutes. O dabar jis atrodė visiškai kitaip — šviečia sveiku kūdikiško jaunatviškumo apvalumu. Ir tai Samana sau aiškino savo estietinių kriterijų pasikeitimu: „Vedybinis gyvenimas mane ir viso pasaulio viziją subrandino — paplatėjo mano grožio kategorijų sąvoka“. O Vincukas sveikindamas tėvus didžiavosi: „Mama, tėte, atvežiau jus aplankyti gražiausią moterį“.

Prisimindama Vincuką ir jo žvilgsnio palankumą, Samana atsidūsta. Sėdi prie ežerėlio, pasitiesusi stambiais raudonais ir baltais dryžiais pliažinį rankšluostį. Ilgi kaštoniniai jos plaukai dengia pečius, bet nepajėgia paslėpti iš po pažastų besiveržiančių riebalų ritinukų. Jos skruostu nusirita didelė ašara.

Staiga ranka ant jos peties. Ir Vincuko balsas: „Kaip laikosi pati gražiausia moteris?“ Tų magiškai užburiančių žodžių įtakos Samanos veidas nusiviečia šypsena. O tą vakarą, Vincukui vis raginant, „Valgyk, Samanėle, valgyk“, grįžta ir apetitas. Ir visas Samanos pasaulis pragiedrėja.

A. a. Stepas Zobarskas

BRONIUS KVIKLIS

Juozas Kralikauskas, priimdamas 1974 metų Lietuvos rašytojų draugijos premiją, savo kalboje pareiškė, kad lietuvių literatūros šiame šimtmety branduolys didžia savo dalimi yra ir pasilikęs egziliu, ir išsakaičiavo du „velnio tuziną“ išeivijoje mirusių mūsų žymiųjų rašytojų. Štai jų eilė: Jonas Aistis, Pulgis Andriusis, J. Augustaitis-Vaičiūnienė, Benys Babrauskas, Stasius Būdavas, Jeronimas Ignatonis, Kleopas Jurgelionis, Julius Kaupas, Faustas Kirša, Vincas Krėvė, Juozas Krūminas, Stasys Laucius, Pranas Lembergas, Stasys Leskaitis, Algimantas Mackus, Henrikas Radauskas, Antanas Rūkas, Jurgis Savickis, Ignas Šeinius, Antanas Škėma, Juozas Tininis, Juozas Tysliava, Simas Urbonas, Mykolas Vaitkus, Albinas Valentinas, Vilijus Vydūnas. Šį sąrašą būtų galima dar papildyti, bet tai ne šio rašinio uždavinys. Užteko, kad sustosime prie šių metų birželio mėn. 9 d. 3 val. popiet Woodhaven, New York, mirusio Stepo Zobarsko.

Biografiniai bruožai, kūryba

Velionis Stepas — šakota ir įdomi asmenybė: rašytojas, žurnalistas, redaktorius, vertėjas, knygų leidėjas. Gimė 1911 m. sausio mėn. 17 d. Pamalaišio kaime, Švedasų valsčiuje, rašytojo Juozo Tumo-Vaižganto gimtinės (gretimas Malaišių kaimas) kaimynystėje. Gimė neturtingoje šeimoje, anksti neteko tėvo ir buvo savo motinos, kaip jis pats sakė, menkutėje kaimo trobelėje išaugintas. Karo metu aplinkybės ir skurdi materialinė būklė neleido jam pasiekti aukštųjų ar bent aukštesnių mokyklų. Bet veržėsi savo jėgomis. Kurį laiką mokėsi Rokiskio gimnazijoje; persikėlė į Kauną, čia uždariaudamas, lavinosi privačiu būdu, o 1936-1939 metais, kaip stipendininkas, studijavo kalbas ir literatūrą Paryžiaus Alliance Française ir Ecole des hautes études sociales.

Lietuvių spaudoje pradėjo rašyti anksti, rašydamas novelles, jautrius eilėraščius. 1930-1933 metais buvo Švietimo ministerijos leidžiamo moksleiviams skirto mėnesinio žurnalo *Švietimo keliai* viceredaktorius, 1934 m. redagavo *Kūno kultūros ir sveikatos* savaitinį žurnalą. Vėliau visą dešimtmetį gražiai redagavo Lietuvos Raudonojo kryžiaus leidžiamą mėnesinį žurnaluką *Ziburė*, skirtą jaunimui.

Savo laisike, rašytame 1945 m. rugsėjo mėn. 10 d. iš Bregenco *Margučio* redaktoriui Antanui Vanagaičiui, Stepas Zobarskas apie save šitaip rašo: „Aš esu vienas iš tos gausybės lietuvių, kurie šiandien skurstą svetimojo šaly ir bangiai žvelgia į ateitį. Lietuvoje buvau visos eilės žurnalų ir laikraščių bendradarbis ir pats redagavau *Ziburėlį*, žurnalą mokykliniam jaunimui. Esiu parašęs 13 knygų, kurias išleido Sakalo bendrovė ir Spaudos fondo knygų leidykla. Dvi knygos — *Ganyklų vaikai* (1934) ir *Pabėgėlis* (1939) buvo premijuotos literatūros premija. Mano raštų buvo spausdintų prancūzų ir anglų spaudoje. Pvz., amerikiečių spaudoje *Junior Red Cross News* (May 1938) 6-tam puslapy išspausdino mano „Dalgį muziką“, o 1939 metais (November) 1-am puslapy „Audrą“. Kiek vėliau šiuos dalykus perspausdino ir kiti laikraščiai. Esiu studijavęs literatūrą ir žurnalistiką Lietuvoje ir Paryžiuje, Prancūzijoje. Moku dar vokiečių ir prancūzų kalbas. Dabar mokausi anglų kalbą. Jokiai politinei organi-



Rašytojas ir knygų leidėjas Stepas Zobarskas (1911–1984). Nuotrauka Vytauto Maželio

zacija nepriklausiau ir nepriklausau. Tebuvau Lietuvos rašytojų sąjungos narys“. Laiškas baigiamas žodžiais: „Būkit laimingi ir neužmirškite vargšančių brolių! Tegyvuoja laisva Tėvyne ir jos dailūs žodis!“ Kartu su žmona Matilda ir dukrele Nijole pervažiavęs į Vokietiją, 1946 metais studijavo kalbas Heidelbergo universitete. Emigravęs į JAV, apsigyveno New York'e, kur 1949-1950 metais viename universitete klausė anglų kalbos kursą. Duoną pelnėsi įsidarbinęs viename banke, o atliekamą nuo darbo laiką dirbo literatūrinį darbą. Kartu su poetu Jonu Aisčiu redagavo didžiulį (552 psl.) *Gabijos literatūros metraštį*, kuriame sutelkė 71 išeivijos rašytojo kūrybos pavyzdžius.

Kūrybos įvertinimas

Antanas Gustaitis (*Lietuvių enciklopedija*, XXXV, p. 108) Stepo Zobarsko kūrybą šitaip apibūdina: „Zobarsko novelės dažnai sutinkamos kaimo žmogus, savo siela glaudžiai susaugęs su gamta, veikias pagal jam būdingą mąstymo kreivę, paimenėse situacijose kartais net sukėlis skaitytojo šiltą šypseną. Aplamai savo kūryboje autorius stengiasi įžvelgti į savo personažų vidinę gelmę, jų veiksmus paremti psichologiniu pagrindu ir išsaugoti jų logišką slinktį į atomazgą. Jaunimui skirtuose kūriniuose Z. puikiai pažįsta jaunulio ir vaiko pasaulį, ypač vaizduotės plotus ir išsiskojimus, žodžiu ir vaizdu sugeba skaitytoją įvesti į gyvulėlių ir žmonių gyvenimą ir pageidaujamai nuteikti. Jo lietuviškos gamtos vaikai ar sužmogninti gyviai bei jų nuotykių yra sukurti, žvelgiant pro jaunas akis į realias ar fantastingas pasakų dienas. Visa tai autorių iškelia į pačių geriausių ir produktyviausių mūsų jaunimo literatūros kūrėjų gretas“.

Tarp daugelio jaunimui skirtų Zobarsko knygų ypačiai buvo skaitomi 1934 m. išleisti ir premijuoti *Ganyklų vaikai*, perspausdinti pokario metais Vokietijoje. Pažymėtina, kad Ste-

pas, kartu su pedagogu J. Ambraska, paruošė Kaune išleistus labai gerus 6 dalių *Aušrės vadovėlius* pradžios mokykloms. Tačiau Stepas Zobarskas rašė novelių ir suaugusiems. Pažymėtini jų rinkiniai *Anapus miško* (1935) ir *Moters stiprybė* (1938). Jau išeivijoje spausdintas vienas gražiausių šios rūšies Stepo Zobarsko apsakymų yra „Monsinjoro suoliukas“, išverstas ir į kitas kalbas.

Nepamirštamas Stepas Zobarskas ir kaip vertėjas. Išveiktųjų kalbų lietuvių kalbon yra puikiai išvertęs Miguel de Unamuno *Teta Tula* (1937), Knut Hamsuno *Po rudens dangumi* (1938), Guy de Maupassant novelės *Moters širdis* (1953), W. Somerset Maugham *Dažytas vualis* (1958).

Knygų leidėjas

1962 metais Stepas ėmėsi didžiulio, be galo sunkaus ir nedėkingo, atėmusio iš jo daug sveikatos, knygoms anglų kalba leisti darbo. Šiam reikalui jis įsteigė Manyland Books knygų leidyklą, į korporuodamas atitinkamose

Vytautas Plukas

NEŠUOSI NERIMA

aš per naktį einu
tuščių namų stogais
su manimi eina juoda tyla
išsinešiau širdį ir nerimą
iš sodžiaus
su manimi išėjo ir vėlių šviesa

po kojų jaunas miestas neono nervuotumu primena man
aną vėlinių naktį kurioje karštos vaško liepsnelės
drebėdamos man po gžuolais sukniubusiam džiuvino
šaltai karštas ašaras ir žadėjo plaustą audroje
baltą drobę ant beržo stiebo iškėlęs lenktynių
ėjau su vėjais ir šokinėjau bangomis ieškodamas
žydro žuvėdrų klykimo ir saldaus undinių juoko

toli
prie ramių vandenų
įsmeigęs ažuolinį inkarą į aukso smėlį
vėlei
saulėje ar mėnėsienoje stebėjau
kaip švarios vėlės žaidė bangų putose
burių vienuoje
aš su žuvėdromis ir vėjais tekalbėjau
ir drovėjau anos nakties

aš pakrante einu
numirusių burių šešėlius
ir su manimi tebeina vėlių šviesa
nešuos nerimą ir širdį
seniai išsinešus iš sodžiaus
paslėpęs viltį pražilusiam delfinui

NEMIGA

kai saulė rytojaun nuskęsta
audros debesiu grįžta kančia
kaip lapą šalnų pakąstą
supa luotą dviprasnė tyla

žuvėdros seka sakmę seną
žiaurios žuvis žaidžia žarose
marios mėsles bangomis mena
kraujo kerštas prausias putose

širdimi pėsčias slenka skaumas
lėtai sidabru irias delfina
naktis nemiršta nerimu nėsčia

neviltes naktį plėšo šauksmas
šaltų gestancijos vėlių šviesos
nemiga mano nemirs be aušros

PRAŽILĖ SEŠELIAI

klajoja pražilė šešėliai
baltom nemigų naktimis
jaunyste putoję verpetai
gilumon traukia vildami

kad praeties kvapas purienų
pažadins aštriausius jausmus
ir laimės sutirpusios dienos
prabilis vėl malonių aidų

kurį tiktai aš tegirdėsiu
užmiršęs rytojaun kančias
skęstancias saules praregėjęs

aš nebyliu virpesių šelbsiu
laimę dabar išgyventi čia
nes diena taip greitai nualpsta

Vatikano pašto ženklas

(Atkelta iš 2 psl.)

lus, šv. Kazimiero paveikslas ir kitą su projektu susijusią medžiagą. Kaip amerikiečių spauda rašė, buvo paruošęs net 40 nedidelių škiečių. Iš jų atrinko tris geriausius ir, jais vadovaudamasis, baigė projektą. Iš Romos sklidu užuominos, kad nereikėtų per daug muštis į modernizmą, nes tada būtų sunkumų dėl projekto priėmimo. Todėl Viesulo ženklas išėjo daugiau tradicinis. Šv. Kazimiero sukaustuvių komitetą darbu buvo patenkintas ir jį skubiai išsiuntė į Vatikaną, nes ir taip jau buvo vėluojama. Kardinolų komisija projektą patvirtino ir projektas dienos šviesą išvydo 1984 m. vasario mėn. 28 d. Buvo išleista dvi serijos: po 550 ir po 1,200 lirų — iš viso 950,000. Kiekviena serija yra skirtingų spalvų.

Geroji žinia pasiekė komitetą, autorių ir universitetą, kuriame jis dirba. Būdinga, kad ši mokslo institucija savo profesoriaus laimėjimu buvo maloniai nustebinta ir labai patenkinta. Iš jos pradėjo skliti žinia, kad Viesulas, lietuvių kilmės amerikietis, yra pirmasis, kuris Vatikano suprojektavo pašto ženklą. Tai buvo didelė sensacija. Kurį laiką Viesulas turėjo nemažai vargo su laikraščiu bei radio reporteriais, prašanciais interviu arba papildomų žinių. Pirmiausia ilgesni ar trumpesni straipsniai su Viesulo nuotrauka pasirodė didžiuliuose Philadelphia laikraščiuose. Juos pasekė mažesni ir net tolimų užmiesčių laikraščiai. Šią nepaprastą naujieną paminėjo daugiau kaip 20 laikraščių ir pora radio stočių. Straipsniuose paminima, kad pašto ženklą autorius yra Tylor School of Art, Temple universitete, grafikos departamento direktorius. Aprašoma, kaip Viesulas projektą kūrė, duodama tiek biografinių žinių, paminima, kad jis yra pasaulinio masto grafikas. *The Philadelphia Standard and Times* rašė: „A design by a Temple University artist will soon be seen in virtually every nation on earth“. O Viesulas *The Philadelphia Inquirer* reporteriui pasakoja: „I am glad that I had the chance to extend this gesture to my country, my ethnic

group and the saint“.

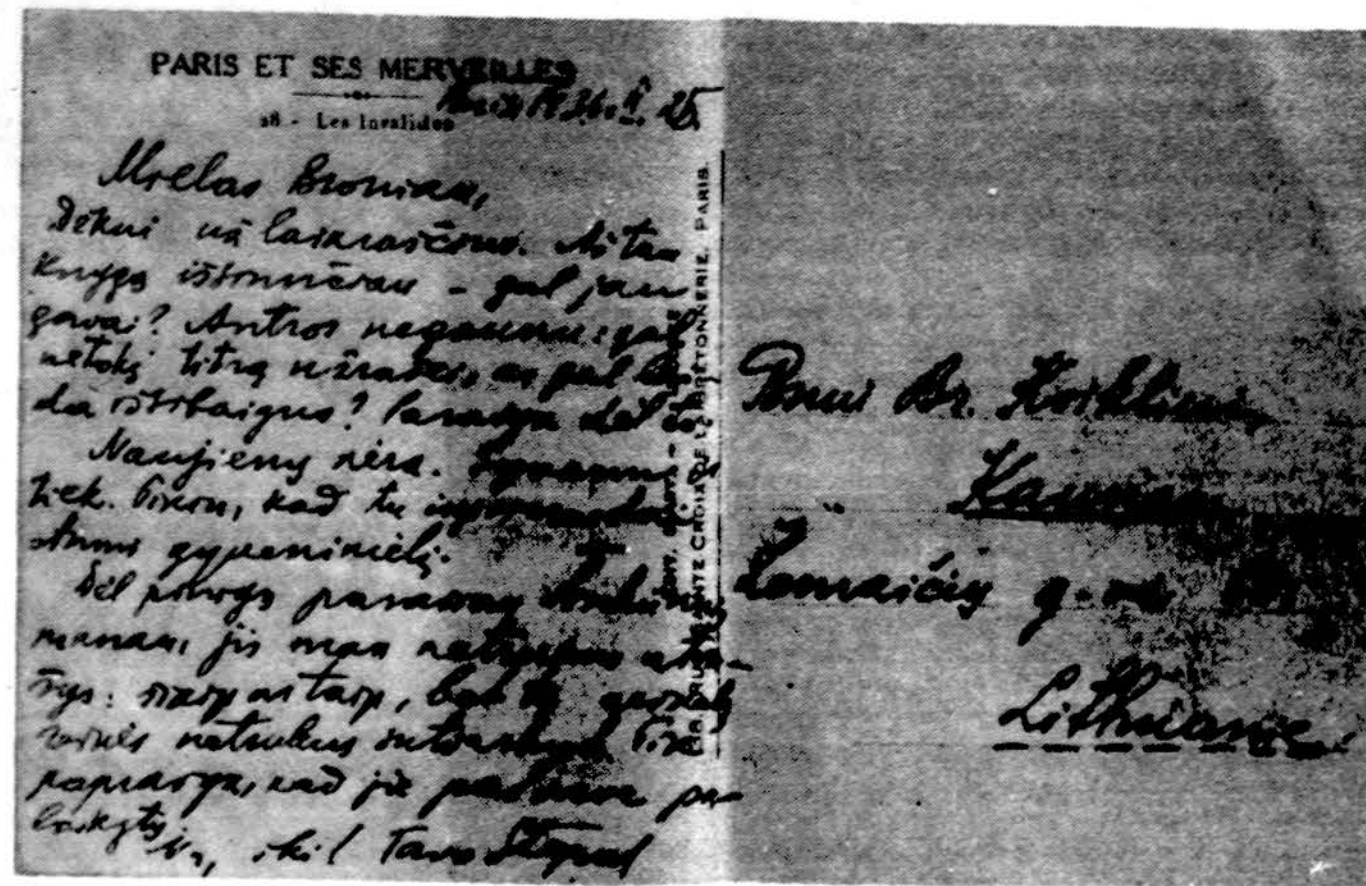
Atrodo, kad Viesulius, kaip ir daugeliui kitų žmonių, teko kiek paklaidžioti, kol surado tikrąjį gyvenimo kelią. Viesulas buvo pradėjęs studijuoti teisę. Jeigu ne to meto karo aplinkybės, jį gal būtų ir baigęs. Buvo likę tik vieneri metai, kai vokiečiai uždarė Vilniaus universitetą ir išsklaidė ten buvusius studentus. Tas gal tada dar jaunam Viesului išėjo į gerą, nes visą laiką jis juto patraukimą menui.

Karo audrų atblokštas Vokietijon, įstojo į Freiburgo susikūrusią Ecole des Arts et Métiers ir ją baigė 1949 metais. Gavęs prancūzų valdžios stipendiją, maždaug metus meną studijavo Paryžiuje.

Atvykęs Amerikon buvo įtrauktas į šiam krašte besireiškiančią grafikų srovę. Greitai pradėjo kilti meno srityje. Tris kartus gavo Guggenheim stipendijas. Jis buvo pirmasis amerikietis, kuriam teko Tamarin premija (fellowship) 1960 metais. Po dvejų metų laimėjo ir Tiffany premiją. 1960 metais Temple universitete pradėjo dėstyti grafiką. Po dvejų metų tapo šios šakos departamento direktoriumi. Tas pareigas tebeina iki šiol. Universiteto vadovybė bei leidis, studijų reikalais metus praleido Italijoje (1964-1965) ir dvejus metus Ispanijoje (1969-1971).

Nesileidžiant į dail. Romo Viesulo kūrybos aptarimą, galima tik pastebėti, kad jis yra labai produktyvus ir aukštai iškilęs savo praktikuojamo meno srityje. Pavieniai ar kolektyviai su savo kūryba yra dalyvavę daugiau kaip 60 parodų Paryžiuje, Anglijoje, Australijoje, Japonijoje, Italijoje, Lenkijoje, Meksikoje, Jugoslavijoje, Vengrijoje, Vokietijoje, Švedijoje, Venecueloje, Danijoje, ir įvairiuose JAV miestuose. Laimėjo 9 premijas, 2 medalius ir daugybę žymenų. Daugiau kaip 10 užsienio kraštų, įskaituojant ir Lietuvą bei Vatikaną, yra įsigiję jo kūrinius savo muziejams, meno galerijoms, universitetams. Sunku surasti žymesnį JAV muziejų ar mokslo įstaigą, kurioje nebūtų vieno ar daugiau jo darbų.

Kazimierinio ženklo pasirodymo proga malonu pasveikinti dail. Romą Viesulį ir palinkėti geros sėkmės ateityje.



Stepa Zobarsko rašyta atvirutė Broniui Kvikiui i Lietuvą iš Paryžiaus, kur 1936–1939 metais Zobarskas tęsė kalbų ir literatūros studijas.

Lietuviai dailininkai Freiburge 1945–1950 metais

Illinois universiteto Chicagoje galerijoje paroda 1984 m. gegužės 18–birželio 8

Po didžiojo Freiburgo bombardavimo 1944 metais, rodos, turėjo nutilti visos mūzos šmėkliskam griuvėsių pavėsyje. Bet jauna žolė kalasi ir per gelžbetonį. Taip išaugo Freiburgo dailės mokykla, liudijanti nepaprastą lietuvių tautos veržlumą. Iš viso, pokario metai Vokietijoje yra lyg ugniakalnio išsiveržimas visose gyvenimo srityse. Tėvynės ir medžiaginių vertybių praradimas ir jų laikinumas vertė ieškoti patvaresnių gyvenimo versmų. Skambėjo lietuviška daina, šokis, visoks rašytinis žodis, naujais garsais prabilo poezija ir naujomis spalvomis ir formomis sužibėjo dailė. Entuziazmas užliejo visus. Romantizmas „Sturm und Drang“ spalvos įsiliejo į mūsų pokarinį gyvenimą, ir jaunystės energija laužė visokius užvarus. Tai antrą kartą šiame šimtmetyje pasireiškė, pagal E. Sprangerį, imantinės tautos jėgos. Pirmą kartą — 1918 metais, atgavus nepriklausomybę, antrą kartą — maždaug po keturiasdešimt metų Vokietijoje.

Tame pokario dvasiniame ir kultūriniame pakilime vienas patį šviesiausių žiburių yra vos ketverius metus egzistavusi Freiburgo meno mokykla, įkurta dail. V. Jonyno 1946 metais. Apie ją buvo rašoma anksčiau periodinėje spaudoje; neseniai *Drauge* buvo paskelbusi Elenos Urbaitės informacinis straipsnis, sutelkęs pagrindines žinias apie mokyklos įsikūrimą, jos profesūrą ir studentus. Kaip neilginiam reiškinii, iš griuvėsių išaugusiai šiai meno institucijai reikėtų skirti daugiau dėmesio. „Jokia kita tauta nebuvusi sukurusi meno mokyklos tokiu sunkiu pokario laiku. Išėjusios istorijoje tai yra tikras unikumas“, — jį rašė *Drauge* 1984 m. gegužės 19 d. kultūriniam priede. Freiburgo meno mokykla yra praeitis, o jos istorija reikalinga gyvų liudininkų ir dokumentacinės medžiagos. Buvę mokyklos mokytojai ir daugelis mokinių sensta ir miršta. Laiko tikimėnė vieno neišjungia, todėl sugadina daugiau meno medžiagos tiek iš profesorių, tiek iš buvusių mokinių, kurių daugelis dėka tos mokyklos susirūpinę savitą meninį kelią Amerikoje ir kitur. Negalima leisti užgesti praeities šviesėjimui. Reikalinga rimtesnės studijos ne apie mokyklos įsikūrimą ir plėtimą, bet ir apie sroves, formavimąsi tuolaikini meninį pasaulį Vokietijoje, jų įtakas Freiburgo meno mokyklai, mokytojams ir mokiniams, taip pat iš Lietuvos atkintini praeities palikimą. Natūraliai reikėtų laukti tokio pobūdžio studijos iš meno mokyklos profesorių arba mokinių: nejaugi mokykla nebūtų išaugusi iš vieno meno istoriko ar kritiko? Bet dažniausiai istorija yra rašoma ne patį įvykių dalyvių, bet naujos kartos žmoniu. Be to, laiko distancija leidžia konkrečiau, blaiviau ir objektyviau galvoti apie praeities įvykius ir juos vertinti. Šalia rimtos dokumentacinės studijos daugiau apšviesto žvilgsnio liudininkų prisiminimai. Tai būtų studijos papildymas, vaizdingas praeities atkūrimas ir didelė dovana eli-



Vaidai iš Freiburgo meno mokyklos laikų: viršuj — tuometiniai skulptūros studentai Petryla ir Kausas; apačioje, kairėje — Aldona Martienė prie eksponatų vienoje iš mokinių darbų parodų; dešinėje — neatpažintas mokyklos studentas darbo metu.



niam skaitytojui, mėgstančiam matyti kitą paveikslą pusę, susijusią su patiu menininku ir kasdienišku nekasdienybės aprašymu. Asmeniškas potėpis visada dvelkia šiluma ir paprastumu, tuo pat — artimesniu tikrovės pažinimu.

Tokią aliziją sukelia vieno asmens suorganizuota, stipriai dokumentuota Freiburgo meno mokyklos paroda Illinois universiteto galerijoje, Chicagoje. Vyresniajai kartai ji prabyla jaunystės nostalgija, kada tarp medžiaginių trūkumų pokario sugriauto Europoje svytėjo gražesnio gyvenimo vilys ir prosvaitės. Senos nuotraukos, mieli Petraviciaus, Augiaus, Valiaus ir Rato lietuviškai širdžiai artimi grafikos darbai, jų iliustruotos knygos, viskas, atrodo, sava, viskas asmeniškai nuosavybė. Iš jų darbų kalba tremtis, praradimas ir liūdesys, palikus tėvynę, kartu džiaugsmas, ją išsaugojus dailininko kūryboje. O jaunesnės kartos žiūrovas galėjo pajusti mūsų tautos kūrybingumą, charakterio tvirtumą ir begalinį veržlumą. Skoningas nuotraukų ir paveikslų išdėstymas sienoje ir profesionalus dokumentų įrėminimas stiklo dėžėse yra pavyzdys, kaip reikia parodas įforminti. Visi rodiniai buvo suskaidinti iš meno mokyklos mokinių, profesorų ar jų šeimų.

Gera dokumentuota ir meniška, kaip apipavidalinta paroda išėjo už lietuviško akiračio ribų, turėdama daugiau galimybių prabilti ir nelietuvius dar ir dėl to, kad specialiai anglų kalba parašytas katalogas davė trumpą Freiburgo mokyklos istorijos santrauką. Šaoningai buvo išskirti tremties sunkūs gyvenimo momentai Vokietijoje, kruopščiai surinkta statistinė medžiaga ir mokyklos kūrimosi apžvalga. Visa tai galėtų būti gera pradžia vėlyvesnei mokyklos studijai. Katalogas gausiai iliustruotas mokyklinio gyvenimo nuotraukomis ir simboliniu T. Valiaus lino raiziniu „Šauksmu nuo Baltijos krantų“. Šauningai buvo išskirti tremties sunkūs gyvenimo momentai Vokietijoje, kruopščiai surinkta statistinė medžiaga ir mokyklos kūrimosi apžvalga. Visa tai galėtų būti gera pradžia vėlyvesnei mokyklos studijai. Katalogas gausiai iliustruotas mokyklinio gyvenimo nuotraukomis ir simboliniu T. Valiaus lino raiziniu „Šauksmu nuo Baltijos krantų“. Šauningai buvo išskirti tremties sunkūs gyvenimo momentai Vokietijoje, kruopščiai surinkta statistinė medžiaga ir mokyklos kūrimosi apžvalga. Visa tai galėtų būti gera pradžia vėlyvesnei mokyklos studijai. Katalogas gausiai iliustruotas mokyklinio gyvenimo nuotraukomis ir simboliniu T. Valiaus lino raiziniu „Šauksmu nuo Baltijos krantų“.

Kalbant apie dailininko ar parodos pasisekimą (arba nepasisekimą), dažnai užmiršamas užnugaris (parodos rengėjas, meno kritikas, mecenatas, gera reklama). Kartais reikia laukti dešimtmečių, kol paslėpti lobiai sublygja saulės šviesoje. Ir didžiausias dailininkas liks užmarštyje, jei niekas jo nereklamuos, neskleis jo kūrybos; žodžiu,

jei jis neturės užnugario. Praeitais nebuvo galiausiai net patiems didiesiems. Nereikia pavyzdžių toli ieškoti: jų yra buvę gausu ir pas mus. Tiksliai pastaruoju laiku jaunajai inteligentijai kartais pasisavins amerikietiška gyvenimo stilių teigiama prasme, atsikračius lietuviško kaimietiško kuklumo ar slaviško pasyvumo („pažiūrėsim, kas toliau dės“), atsivėria naujos galimybės išnešti lietuviškas kultūrinės vertybės už savo „geto“ ribų. Neminėdami paskirto atvejo, sustokim prie šios parodos rengimo. Ją surengė ne koks bendruomeninis kolektyvas ar dailei puoselėti institucija, bet viena jauna aktyvi meno istorikė Viktorija Kašubaitė-Matanga, baigusi architektūros ir meno istoriją Illinois universitete Chicagoje, ir biznio studijas magistrato laipsniu Northwestern universitete. Savo amžiumi ji priklauso dvikalbei ir dvikultūrei Amerikoje gimusiai kartai; tautinė kilmės šaknų jai nereikėjo ieškoti: jos augo iš lietuviškos šeimos ir lietuviškų organizacijų, kurioms ji nuo ankstyvos jaunystės priklausė, pirmiausia skautams. Vartodama dvi kalbas, ji turi galimybę tarpininkauti tarp lietuvių ir amerikiečių meno organizacijų. Nepaprastai kruopščiai ir sutrauktai ji paruošdavo pranešimus spaudai A. Keziso Galerijos parodomis. Retkarčiais randame jos su menų susijusių straipsnių mūsų spaudoje, kur šalia erudicijos jaučiama intuityva ir gili įžvalga. Reikia džiaugtis, kad mažėjant lietuviškos dirvos puoselėtojų skaičiui atsiranda naujų jėgų, atsidavusių lietuviškai kultūrai. Daugiausia mes tikime iš lietuviškų organizacijų, laukdami kolektyvinio ino tiek iš senosios, tiek iš jaunosios Amerikoje gimusios kartos. Tačiau yra išimčių, kada vienas asmuo atlieka grupės darbus. Tokie yra Bronius Kvilyks, vyresniosios kartos atstovas, ir Viktorija Kašubaitė-Matanga, atstovaujanti jaunesnėms. Mes ieškome jaunų talentingų žmonių, jais džiaugiamės ir didžiuojamės, kad su senąja karta nesibigia nei lietuvių, nei kultūrinis gyvenimas. Vairganto žodžiais tariant, mes ieškome deimantų ir randame. Vienu jų yra Viktorija — deimantukas ir dar nušifluotas.

Apie šios parodos rengimą ir jos rengėją plačiau rašyta šių metų gegužės mėn. 12 d. *Drauge* kultūriniam priede.

Apie šios parodos rengimą ir jos rengėją plačiau rašyta šių metų gegužės mėn. 12 d. *Drauge* kultūriniam priede.

NAUJI LEIDINIAI

• *Akiračiai* nr. 4 (1984 balandis). Mėnesinis laikraštis, leidžiamas Viewpoint Press, Inc., 6821 S. Maplewood Ave., Chicago, Ill. 60629. Redakcija: D. Bielskus, K. Drunga, L. Mockūnas, Z. Rekašius, T. Remeikis, T. Venclova, H. Zemelis. Spaudos grafika — A. Kurausko. Metinė prenumerata JAV — 10 dol., kituose kraštuose — 8 dol. Atskiro numerio kaina — 1 dol.

Numerio išskirtinis dėmesys politiniams klausimams: Bronius Nemickas komentuoja Vliko pirmininko dr. Kazio Bobelio pareiškimus Europos parlamento rezoliucijai, tęsiama Bronio Railos diskusijos su dr. A. Strumu apie lietuvių santykius su rusais, pateikiamas redakcijos pokalbis su dr. Aleksandru Strumu, duodantis jam progą atskleisti savo patirtį ir savo įžvalgas į tolimesnę perspektyvą Lietuvai. Platus, kaip visada, ir išrankus „Išėjimo spaudos veidrodyje“ skyrius. Literatūros ir meno puslapiuose Kęst. Reikalas aptaria lietuvių romanų derių praeitais metais, o Isolda Požėlaitė-Davis — leivos Pocienės skulptūrą jos parodos Adelaidės meno festivalio programa.

• *Karys* nr. 4 (1984 balandis). Pasaulio lietuvių karių — veteranų mėnesinis žurnalas. Redaktorius — Zigmas Raulinaitis. Administratorius — Alfonsas Samušis. Adresas: Karys, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Prenumerata — 17 dol., pusmečiui — 9 dol. Atskiro numerio kaina 2 dol.

Numeryje rašoma apie lietuviškos skautijos Miško brolių vietą, įsisteigusį 1971 metais Chicagoje, Lietuvos kunigaikščių antspaudus, Lietuvos laivyną, Nepriklausomos Lietuvos karo aviaciją, ginklų dirbtuves Linkačiuose. Spausdinama ištrauka iš Jono Rėtenio trijų veiksmų lyrinės dramos „Žaliosis vėlinas“, atsiminimai iš 1945 metų „Kelionė“ bei tęsinys „Lietuvos karininko keliu“. Knygos skirtose puslapiuose recenzuojami poezijos rinkiniai: Eglės Juodvalkės *Pas ką žiedas žydi* ir Kazio Bradūno *Priešais* — kaip šiuolaikinei literatūros kritikai įprasta, daugiau sužinome apie recenzento prielaidas ir jo dvasinį pasaulį negu apie aptariamus kūrinius. Diskutuojama gen. St. Raštiko atsiminimų kritika spaudoje. Plati šaulių rinkinių ir ramovėnų skyrių veiklos apžvalga, o taipgi skaitytojų laiško skyrius.

Chicagos teatruose

Paskutinė Gilbert-Sullivan operetė

Naujas Chicagos Dearborn teatras parodė didelį ryžtą ir daug sugėbimo šį sezoną, pastatydamas visas keturiolika Gilbert-Sullivan operetes. Tai pirmas atsitikimas, kad teatras tapdarytų, bent Chicagoje. Operetės buvo stamos pagal jų sukūrimo eilę. Paskutinioji buvo pastatyta birželio 3 d. Tai „The Grand Duke“ (Didysis Kunigaikštis). Kaip žinome, Sullivanas mirė 1900 metais, o ši pasku-



Freiburgo meno mokyklos tapybos studijoje.

tinioji jo operetė pasirodė 1896 m., taigi jau greit bus 90 m. sukaktis nuo jos sukūrimo, o ji dar vis scenoje.

Ji gal ne tiek užimponuoja savo turiniu: samokslininkai susitaria perimti Didžiojo Kunigaikščio valdžią ir įstengia bent vienai nakčiai to pasiekti. Nebūdama labai sudėtinga turiniu, operetė patraukli skambiomis dainomis, sklandžia muzika ir šokių įtarpais, bei humoro priemonėmis, kurių vykusiai sustiprino sumani Michael Hildebrando režisūra.

Iš pastatymą pavykę įtraukti balsingų ir talentingų — pasirodysiu aktorių. Marty Bussert dalyvavo operų pastatyme, Richard Ruby gyvenime yra advokatas ir dėsto teisę Roosevelt universitete. Larry Teolis išėjęs studijas Columbia universitete. Cynthia Villareal siekia doktorato klinikinėje psichologijoje. Cynthia Vaughn dainavusi San Jose, West Bay operose. Rosalind Hurwitz gavo bakalauratą, lavindama balsą Northwestern universitete.

Palydą sudarė šešiolikos instrumentų orkestras, vadovaujamas Loyolos universiteto vargonininko ir dėstytojo Gregory D. Luckhauto, turinčio du bakalauratus iš Ohio universiteto ir magistrato laipsnį iš Northwestern universiteto.

Taigi — užmojis buvo rimtas, užtat šis teatras susilaukė valdžios paramos bei privacios pagalbos.

Muzikinė drama iš ... klausimų

Vienas iš stipriausių teatro pastatymų šį sezoną yra „Dear Amanda“, Chicago Theater Project scenoje, 1223 W. Belmont. Vaidinimas sudarytas iš Philip LaZebnik ir Kingsley knygos, kur vaizduojamas gyvenimas moters Amandos, per laikraštį atsaki-

nėjančios į įvairiausius klausimus. Jos vedamą skiltį spausdina šimtai laikraščių. Klausimai čia pateikiami daugiausia įvairių aktorių, tai dainuojant, tai meniai išsakant. Klausimuose atsispindi visos modernios gyvenimo, su jo laimėjimais ir moraliniais dūmlais. Amanda tiek pasakė savo darbe, kad atitolsta nuo savo dukros, kuri su metais suaugventiniu, o jos vyras, su kuriuo ji nebeturi laiko gyventi šeimos gyvenimu, ryžtasi skirti. Amanda visu smarkumu yra pasisakiusi prieš skyrybas, o dabar tai tragedijai ištinkant jos šeimą, tampa pati supurtita taip, kad ima atsisukti, vėl suartėja su dukterimi, sumažinusi darbą su klausimais atranda laiko vyrui ir gyvenimas sunormalėja: dukrė išveja sugyventinį, o vyras suplėšo skyrybų dokumentą.

Vaidinimo vykimas labai gyvas, išryškines klystelių žaigą, žavi postūkiu ir tvarkingą gyvenimą. Patrauklus gausiomis dainomis su pianino palyda, įdomus aktorių įsijautimu. Jaučiama gyva režisieriaus Paul Hough ranka — neveltui jis laimėjo ketelį Jefferson premijų. Aktorių kolektyvas platus. Donna Lynne Allen atėjusi iš Emerson kolegijos Bostone, kur įsigijo bakalauratą. Ron Beattie (Amandos vyras) per 36 metus dalyvavo radijo vaidinimuose ir WGN pastatymuose bei NBC ir CBS televizijoje. Sarah Partridge (dukrė) išimokslinusi Northwestern universitete. Claudia Stefany, čia atliekanti du vaidmenius, mokėsi Cincinnati universitete ir Baldwin - Wallace kolegijoje. Amandos vaidmenį Alen Robertson turi platų tyrimą scenoje, apdovanota Jefferson žymeniu. Visas vaidinimas įtraukia žiūrovą, o jautresniam pabaigoje ir ašarą išspaudžia.

J. Pr.



Freiburgo meno mokyklos parodoje Illinois universiteto galerijoje, Chicagoje, 1984 m. gegužės mėn. 18 d. — eksponatus apžiūri Vytautas Vepaitis, Henrieta Vepaitienė, Mykolas Morkūnas, dešinėje stovi parodos rengėja Viktorija Kašubaitė-Matanga.

Nuotrauka Jono Tamulio



Northern Indiana Arts Association muziejuje, Munster, Ind., šiuo metu vykstančios Čiurlionio galerijos kolekcijos parodoje: Adolfas Markelis, Algimantas Rezyš, S.J. Čiurlionio galerijos pirmi-

ninkas Vincas Lukas, Daina Lukaitė, rašytojas Česlovas Grincevičius ir meno kritikas John Forwaller. Paroda tęsis iki 8 m. liepos mėn. 26 d. Nuotrauka E. Holenderio